

GEZELLIG MIDDAGJE IN DE BERM

De maatschappelijke gevolgen van de extra vrije tijd waren groot. De arbeidsmarkt, die in de jaren zestig in het teken van krapte stond, kwam verder onder druk te staan. Dit werd ten dele opgevangen door automatisering. Tegelijkertijd kregen mensen meer tijd om te winkelen. In combinatie met de groeiende welvaart zorgde dat voor stijging van de consumptie. En er was natuurlijk ook meer tijd voor recreatie. Steeds meer mensen konden zich een auto veroorloven en trokken er in het vrije weekend massaal op uit. Omdat er nog weinig georganiseerd vermaak was, ontstond het verschijnsel bermtoerisme: auto langs de snelweg parkeren, klapstoelen uit de achterbak en vanuit de berm kijken naar passerende voertuigen. Halverwege de jaren zestig werd deze nieuwe vorm van vrijetijdsbesteding overigens alweer verboden – want te gevaarlijk. Zonder dwingende reden langs de snelweg stoppen mocht niet meer.

De snelweg A12 ter hoogte van Bennekom in 1963.

1960 - 1961
23

Plotseling: de vrije zaterdag De 45-urige werkweek

Nederland kende sinds de invoering van de Arbeidswet in 1919 (en de in 1922 doorgevoerde aanpassingen) een werkweek van 48 uur met een maximum van 8,5 uur per dag. In de jaren dertig had reeds de roep om een kortere werkweek geklonken; het grote ideaal was een 40-urige werkweek. Politieke en ambtelijke onwil stonden realisering ervan in de weg. Door de oorlog en de daaropvolgende periode van wederopbouw – ook het BBA uit 1945 schreef een minimale werkweek van 48 uur voor – verdween het thema in de ijskast. Maar eind jaren vijftig was verkorting van de werkweek weer hoogst actueel. De SER zag er, in elk geval op afzienbare termijn, geen heil in. 'Algemene vermindering van de arbeidstijd van 48 tot 45 uur per week [...] is in een periode van drie jaar niet mogelijk en in een periode van vijf jaar slechts onder zeer gunstige omstandigheden'. Dat was de conclusie in het SER-advies aan de overheid in de zomer van 1958.

Toch was nog geen twee jaar later verkorting van de werkweek of een regeling voor een geleidelijke overgang daarnaar, in menig cao vastgelegd. Bedrijven en instellingen schakelden in hoog tempo over van een werkweek van 48 uur (verdeeld over zes werkdagen) op een werkweek van 45 uur – vijf dagen van negen uur, met als neveneffect de vrije zaterdag. Nederland was daar laat mee, in de ons omringende landen was 'weekend' eerder gemeengoed. Nederlanders snakten naar meer vrije tijd. Zo hield het CNV een enquête onder de leden met de vraag waar hun voorkeur naar uit zou gaan: een loonsverhoging of korter werken. De uitslag: 41 om 57 procent.

De vrije zaterdag bleek een enorme aantrekkingskracht uit te oefenen op werknemers. Zodanig zelfs dat, aldus het *Algemeen Handelsblad*, de centrale werkgeversverbonden in de zomer van 1960 de leden in een circulaire had verzocht 'in

wervingsadvertenties vermeldingen omtrent arbeidsverkorting' geheel achterwege te laten. 'Wanneer men hiervan gebruik gaat maken om personeel aan te trekken, kan een sneeuwbaaleffect ontstaan: meer en meer zullen andere ondernemingen worden gedwongen ook tot een voortijdige en schoksgewijze invoering van de 45-urige werkweek over te gaan', vatte de krant destijds de vrees van de werkgevers samen.

Maar de arbeidsmarkt was krap, en de oproep van de werkgevers vergeefs. Het ene na het andere bedrijf voerde de verkorte werkweek in, ondanks hun aanvankelijke zorgen over de bedrijfseconomische implicaties, de financieringsproblemen van een kortere werkweek en het verlies aan arbeidsproductiviteit. Maar zie: de ontwikkelingen dwongen bedrijven na te denken over innovaties, over de organisatie van het werk – kortom over mogelijkheden om hetzelfde, en liever natuurlijk meer, met minder beschikbare manuren te doen. Philips, waar de vrije zaterdag op 1 januari 1962 een feit was, richtte zelfs een rijdende tentoonstelling in die 37 vestigingen aandeed om 'met behulp van een geluids- en lichtinstallatie' voorlichting over deze mogelijkheden te geven. De Bijenkorf ging creatiever roosteren, zodat de vijfdaagse werkweek te realiseren was 'met handhaving van de bestaande dagen en uren van openstelling'. In de detailhandel kwam in 1964 uiteindelijk een aparte regeling tot stand die een zesdaagse openstelling bij een vijfdaagse werkweek mogelijk maakte, waarbij werknemers vijftig vrije dagen per jaar kregen toegekend.

De introductie van de 45-urige werkweek vormde de opmaat naar verdere arbeidsduurverkorting. De gemiddelde arbeidsduur per week ging geleidelijk verder omlaag tot 40 uur per week. Tegen het einde van de jaren zeventig was dat gemeengoed.

Personeelsadvertenties als deze van Verkade in stripvorm (verschenen in Het Parool, 30 september 1960) stelden de centrale werkgeversverbonden bepaald niet op prijs.